

תמ"ש 10-09-10 [REDACTED] נ' [REDACTED] ואח'

בפני כב' השופט אסף זגורי

ע"י ב"כ עוה"ד מירב פלח-לב

התובעת:

723

1. **מטרה:** ת.ז. ע"מ להגן על
ע"י ב"כ עוה"ד רון בן-מיר

הנתבעים:

[illegible]

פסק דין

פתח דבר:

מספר סוגיות משפטיות ועובדתיות בבקעת המריבה בין אחות לאחיה:

- האם די בחתימת הורה אחד בכתב מינוי של "בן ממשיך"?
- האם הוריהם של בעלי הדין אכן מינו את הנתבע 1 "כבן ממשיך" או שמא זויפו חתימות מי מהם?
- מה מידת ההוכחה הנדרשת להוכחת טענת זיוף של כתב מינוי של "בן ממשיך" והאם התובעת עמדה בה?
- האם חלה התיישנות על התביעה?
- כיצד תחולק מכסת ביצים שהייתה בבעלות המנוח?

ב. הצדדים והרקע העובדתי הרלבנטי:

התובעת (להלן: "האחות" או "התובעת") והנתבע (להלן: "האח" או "הנתבע"), הינם יוצאי חלציהם של חוריהם המנוחים ~~הנפטר~~ ~~הנפטר~~ ז"ל (להלן יחדיו: "ההורים" וכל אחד למד: "האם" ו"האב").

בית משפט לענייני משפחה בטבריה

תמ"ש ~~המשיב~~ נ' ~~המושב~~ ואח'

- 1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
2. ההורים קיבלו בחייהם (ביום 3/6/1962) זכויות מסוג "בר רשות" במשק מס' 29 במושב ~~המושב~~ (להלן: "המשק" ו/או "הנחלה").
3. זכויותיהם של ההורים בנחלה הוסדרו מכוח "חוזה משולש" שנכרת בשעתו בין מינהל מקרקעי ישראל (הבעלים של הקרקע), הסוכנות היהודית וועד האגודה השיתופית של מושב ~~המושב~~ (הגורמים המיישבים).
4. לפיכך, מעמד יתר בעלי הדין הינו כדלהלן:
 - 4.1. הנתבע מס' 2 הינו ועד האגודה השיתופית ~~המושב~~ (להלן: "המושב" ו/או "האגודה") הפועל מכוח תקוקי האגודות השיתופיות והוא אחד הגורמים המיישבים הקשור בחוזה התלת צדדי ביחס למקרקעין של המושב. המושב הודיע, כי אין לו יריבות עם מי מהצדדים ויכבד כל החלטה של בית המשפט.
 - 4.2. הנתבעת מס' 4 הינה הסוכנות היהודית לישראל (להלן: "הסוכנות") אשר הייתה בזמנים הרלבנטיים לתובענה זו הגורם האחראי על אישור רישום "בן ממשיך" בפנקסיה. הסוכנות הינה הגורם שחכר מהמינהל את המקרקעין עליהם נמצא מושב ~~המושב~~.
 - 4.3. הנתבע מס' 5 הינו מינהל מקרקעי ישראל והוא הבעלים של הקרקע (להלן: "המינהל"). המינהל התקשר בחוזה תלת צדדי עם הסוכנות והמושב ולמעשה החכיר את אדמות המושב (באמצעות חוזים תקופתיים ומתחדשים).
5. ביום ~~המושב~~, חתמו חברי מושב ~~המושב~~ על קבלתן של האח כחבר אגודה שווה זכויות. ביום ~~המושב~~ התקיימה ישיבה של ועד ההנחלה במושב ~~המושב~~ ומעיון בפרוטוקול אותה ישיבה עולה כי הוחלט לקבל את הנתבע מס' 1 כ"בן ממשיך" (ראה נספח "א" לכתב ההגנה).
6. ביום 30.12.76 ניתנה החלטה רשמית של האגודה ובה נכתב:

"הרינו מאשרים בזה שבחלטת הועד מהיום 30.12.76 אישרנו את ~~המושב~~ בן החבר ~~המושב~~ כבן ממשיך במשק אביו ואין לנו שום התנגדות לכך"
7. במהלך שנת ~~המושב~~ הוצג בפני הסוכנות כתב מינוי מיום ~~המושב~~ חתום על ידי האב בלבד ולפיו מונה בנו ~~המושב~~ "כבן ממשיך". על יסוד כתב מינוי זה, רשמה הסוכנות היהודית ביום ~~המושב~~, את המינוי בפניה, אך ככל הנראה מעולם לא העבירה אותו למינהל מקרקעי ישראל (ראה נספחים ג' ד' לכתב ההגנה של ~~המושב~~).

בית משפט לענייני משפחה בטבריה

המחלקה המשפטית - תל אביב

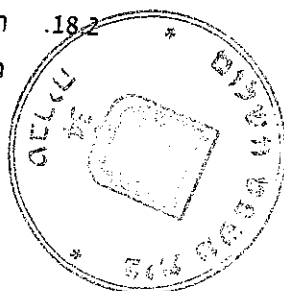
8. כשנה מאוחר יותר הגיש [redacted] בקשה לקבלת היתר לבניית בית במושב ואישור כאמור ניתן לו כמבוקש, אלא שבסופו של דבר הוא עבר להתגורר בעיר [redacted] ולא בנה את ביתו בנחלה או מחוצה לה ולמעשה לא התגורר במושב.
9. אין חולק, כי [redacted] היה האח הדומיננטי מבין בעלי הדין, בכל הנוגע לטיפול במשק ובפרט בלול ובביצים, הגם שהאחות סייעה אף היא בהקשר זה, כאשר התגוררה במושב.
10. כן אין חולק, כי בעוד האח [redacted] נהג לפקוד את הנחלה לעיתים קרובות וכמעט מדי יום, הרי שהאחות [redacted] עברה אף היא להתגורר [redacted] ועיקר הקשר שלה עם ההורים היה בסופי שבוע ובחגים ולא הייתה לה נגיעה רבה לעסקי המשק. עוד התברר, כי לאחר פטירת ההורים פעל בנק משכן (כשמו בשעתו) לגביית חובות שרצו על המשק. הואיל ו[redacted] הייתה ערבה לחלק מהחובות ננקטו החליכים גם כנגדה (ראה נספח ו' לכתב התביעה).
11. האם המנוחה נפטרה ביום [redacted] ואילו האב נלקח לבית עולמו ביום [redacted].
12. ביום [redacted] ניתן צו ירושה אחר אימם המנוחה של בעלי הדין, הקובע, כי האח והאחות הם יורשיה בחלקים שווים.
- ג. טענות האחות:
13. האחות הגישה תביעה ובה עתרה, כי יינתן פסק דין המצהיר [redacted] אחיה איננו "בן ממשיך" וכי כל הזכויות בנחלה ובזכויות הנלוות שייכות וצריכות להתחלק בין בעלי הדין בחלקים שווים (לפי צו הירושה) וכי יש להורות על חלוקת המשק לפי עקרונות סעיף 114 לחוק הירושה, התשכ"ה - 1965. עוד עתרה האחות להורות, כי היא זכאית לקבל גם מחצית הזכויות במועצת הלול ובמגרשים שבהרחבה באותו מושב.
14. האחות טענה, כי לאחר פטירת שני ההורים היא ביקשה להסדיר חלוקת עיזבונם (כאשר לשיטתה זכויות השימוש של ההורים בנחלה מהוות חלק ממנו) ברם, או-אז התגלה לה מפי אחיה, כי הוא מונה על ידי ההורים "כבן ממשיך" ועל כן, מיאן הוא להיעתר לפנייתה להסדיר "חלוקת העיזבון".
15. האחות שטענה, כי סעדה את ההורים עד ליומם האחרון, נרעשה מהתנהלותו זו של אחיה והחלה לערוך בדיקות בתיקי הסוכנות והמינהל כדי לבחון טענת אחיה בדבר המינוי הנטען על ידו.
16. בדיקותיה אלו הביאוה לכלל מסקנה, כי מינויו של האח "כבן ממשיך" אינו חוקי או לכל הפחות אינו תקין מהטעמים הבאים:

בית משפט לענייני משפחה בטבריה

תמ"ש 564-12-06 נ' [redacted] ואח'

- 16.1. האם לא התומה כלל על כתב המינוי של האח "כבן ממשיך" וזאת לפי עותק כתב המינוי המצוי בתיקי הסוכנות. בהיעדר חתימת האם, נופל לשיטת האחות המינוי כולו.
 - 16.2. בהקשר זה הוסיפה האחות, כי העותק הקיים בתיק הסוכנות שונה מזה שצורף על ידי האח כיוון שבהעתק המצוי בסוכנות לא מופיעה חתימת האם המנוחה על ההצהרה בעוד שבעותק אשר צורף על ידי האח לכתב התביעה מופיעה חתימת האם.
 - 16.3. כן טענה האחות, כי חתימת האב על גבי כתב המינוי זויפה והיא אינה חתימתו כלל.
 - 16.4. הוסיפה האחות, כי האח מעולם לא חי במושב, אלא בעיר [redacted] ועל כן גם אם מונה "כבן ממשיך", הרי הוא לא מקיים התנאים הנדרשים מ"בן ממשיך" ככזה. לדבריה, הרציונל למינוי "בן ממשיך" היה, כי האח יבנה ביתו בסמוך לבית ההורים במושב. משהדבר לא בוצע והוא לא בנה ביתו בסמוך לבית ההורים, יש להצהיר על מינויו או על ההרשאה שניתנה לו לבנות את ביתו בבטלה.
 - 16.5. רישום האח "כבן ממשיך" מעולם לא הושלם ברישום במינהל מקרקעי ישראל.
 - 16.6. עוד נטען, כי האח מעולם לא שינה מצבו לרעה בעקבות הסתמכות על מינויו "כבן ממשיך".
- ד. טענות האח:**
17. האח מתנגד מכל וכל לתביעה. לשיטתו, הוא מונה על ידי הוריו "כבן ממשיך". המינוי הושלם ברישום בסוכנות ועל יסוד אותו מינוי פעל האב במספר פעולות נוספות המוכיחות, כי התכוון למנותו כ"בן ממשיך". האח טען, כי הוא מתכוון להתגורר בנחלת ההורים ולהמשיך לעבד את האדמות החקלאיות.
 18. התייחסותו הפרטנית של האח לטענות התביעה הייתה כדלהלן:
 - 18.1. האח טען, כי מונה "כבן ממשיך" בשנים [redacted] וכי המינוי הושלם ברישום במשרדי הסוכנות. עוד הוסיף האח, כי התקבל כחבר במושב במסגרת המהלך למנותו "כבן ממשיך".
 - 18.2. האח טען, כי מאז שנת [redacted] ועד היום הוא נוהג (לבדו) להתייצב מדי יום בעצמו בנחלה ולטפל בלולים. העובדה, כי לא עבר להתגורר בנחלה נבעה ממצבה הבריאותי הקשה של אשתו שאותה נדרש לסעוד משך שנים ארוכות עד שהלכה לעולמה לפני שנים אחדות, בשל מחלה קשה ממנה סבלה. מכל מקום טען האח, כי עוד בחייהם של ההורים הם העבירו לטיפולו ולאחריותו הטיפול הכולל במשק.

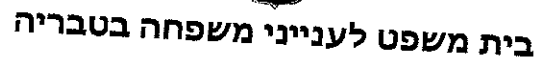

בית משפט לענייני משפחה בטבריה

תמ"ש 3000/07-15 נ' ~~האח~~ ואח'

- 18.3. האח הכחיש, כי חתימת אביו בכתב מינויו כבן ממשיך" זויפה. הוא טען, כי אין לו שליטה על תיק הסוכנות, אך מכל מקום לשם זכייתה של האחות בתביעה המתבססת על טענת זיוף שנושאת עמה קלון פלילי, עליה להניח תשתית ראייתית נרחבת ולעמוד במידת הוכחה מוגברת שהיא מעל "מאזן הסתברויות".
- 18.4. באשר לטענה, כי ללא חתימת האם על כתב המינוי, זה האחרון אינו תקין השיב האח, כי בשעתו, תקנות האגודות השיתופיות אפשרו מינוי שנחתם על ידי אחד ההורים ועל כן אין מדובר בפגם המשמיט הבסיס תחת תקינותו החוקית של המינוי.
- 18.5. בנוסף, ביקש האח לדחות התביעה על הסף מטעמי התיישנות ולכל הפחות שיהיו ניכר שנפל בהגשתה.
- 18.6. בהשלמה לסיכומים שהוגשו מטעמו, טען האח כי מסמך ההצהרה מיום ~~ההגשה~~ אינו אלא אחד מבין ראיות שונות המלמדות, כי מונה כבן ממשיך על ידי הוריו המנוחים.
- ה. עמדת הסוכנות:
19. הסוכנות תמכה בעמדת האח ואף לשיטתה מינויו כ"בן ממשיך" הושלם אצלה ברישום, כאשר לכתב ההגנה מטעמה היא צירפה שורה של מסמכים המעידים על כוונת האב למנות את בנו כ"בן ממשיך", וזאת מעבר לכתב המינוי המקורי.
20. הסוכנות הודיעה, כי עקב המועד והעידן בו מונה האח "כבן ממשיך" ייתכן שהיה נוהג בגדרו, רק האב היה חותם על כתב המינוי והיא לא ראתה בהיעדר חתימת האם המנוחה משום פגם כלשהו בוודאי לא כזה המאיין את המינוי.
21. הסוכנות הוסיפה, כי לא היה כל טעם לחשוד שחתימת האב המנוח על כתב המינוי היא חתימה מזויפת, שכן מדובר בחתימה שנערכה בנוכחות עד ובנוסף הועברו לסוכנות מסמכים נוספים מהאגודה לפיהם אכן מונה האח "כבן ממשיך".
22. הסוכנות מסרה, כי לא הייתה לה כל סיבה לחשוד משך ~~שנים~~ מאז המינוי, כי נפל בו פגם כלשהו, או כי החתימה של האב זויפה וכי עד לפרוץ הסכסוך הנוכחי לא פנתה האחות בכל דרישה לביטול המינוי.
23. הסוכנות מסרה בסיכומיה, כי סעדי התביעה שכוונו כנגד הסוכנות בכתב התביעה נזנחו בסיכומים ולפיכך אין מקום ליתן כל סעד כנגדה בשל הטענות כאילו חלה רשלנות מטעם פקידיה בטיפול במינויו של האח "כבן ממשיך".

24. הסוכנות סיכמה עמדתה בכך שמדובר בסכסוך משפחתי שאינו מקרין יריבות כלפיה והיא תכבד כל פסק דין שיינתן.

25. על פי עמדת המינהל, הזכויות בנחלה נשוא התובענה רשומות בפנקסיו על שם הורים של הצדדים.

27. נציגת המנהל העידה עוד, כי הואיל וחלפו מעל 30 שנים מאז המינוי, הרי גם ללא התביעה של האחות לביטול המינוי היה על האח להגיש תביעה להצהיר על תקפות המינוי שניתן לו בשעתו וזאת נוכח חלוף הזמן והעובדה שהאח לא פעל לרישום זכויותיו במינהל על פי המינוי.

28. ב"כ המנהל ציין עוד את התנגדות שולחו לדרישה לחלוקת זכויות בנחלה וטען, כי אין הדבר אפשרי מבחינת הדין והחוזר המשולש.

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

32

33

34

35

36

37

38

39

40

41

42

43

44

45

46

47

48

49

50

51

52

53

54

55

56

57

58

59

60

61

62

63

64

65

66

67

68

69

70

71

72

73

74

75

76

77

78

79

80

81

82

83

84

85

86

87

88

89

90

91

92

93

94

95

96

97

98

99

100

101

102

103

104

105

106

107

108

109

110

111

112

113

114

115

116

117

118

119

120

121

122

123

124

125

126

127

128

129

130

131

132

133

134

135

136

137

138

139

140

141

142

143

144

145

146

147

148

149

150

151

152

153

154

155

156

157

158

159

160

161

162

163

164

165

166

167

168

169

170

171

172

173

174

175

176

177

178

179

180

181

182

183

184

185

186

187

188

189

190

191

192

193

194

195

196

197

198

199

200

201

202

203

204

205

206

207

208

209

210

211

212

213

214

215

216

217

218

219

220

221

222

223

224

225

226

227

228

229

230

231

232

233

234

235

236

237

238

239

240

241

242

243

244

245

246

247

248

249

250

251

252

253

254

255

256

257

258

259

260

261

262

263

264

265

266

267

268

269

270

271

272

273

274

275

276

277

278

279

280

281

282

283

284

285

286

287

288

289

290

291

292

293

294

295

296

297

298

299

300

301

302

303

304

305

306

307

308

309

310

311

312

313

314

315

316

317

318

319

320

321

322

323

324

325

326

327

328

329

330

331

332

333

334

335

336

337

338

339

340

341

342

343

344

345

346

347

348

349

350

351

352

353

354

355

356

357

358

359

360

361

362

363

364

365

366

367

368

369

370

371

372

373

374

375

376

377

378

379

380

381

382

383

384

385

386

387

388

389

390

391

392

393

394

395

396

397

398

399

400

401

402

403

404

405

406

407

408

409

410

411

412

413

414

415

416

417

418

419

420

421

422

423

424

425

426

427

428

429

430

431

432

433

434

435

436

437

438

439

440

441

442

443

444

445

446

447

448

449

450

451

452

453

454

455

456

457

458

459

460

461

462

463

464

465

466

467

468

469

470

471

472

473

474

475

476

477

478

479

480

481

482

483

484

485

486

487

488

489

490

491

492

493

494

495

496

497

498

499

500

501

502

503

504

505

506

507

508

509

510

511

512

513

514

515

516

517

518

519

520

521

522

523

524

525

526

527

528

529

530

531

532

533

534

535

536

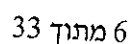
537

29.1. כתב התביעה המקורי הוגש מטעם התובעת ביום ~~20.1.2019~~ 20.1.2019.

21 ביום ~~השלישי~~ התקיים קדם משפט בו הוסכם, כי התביעה תימחק כנגד הנתבעת 3
22 (המועצה לענף הלול) וכי יוגש כתב תביעה מתוקן אליו יצורפו מנהל מקרקעי ישראל
23 והסוכנות היהודית כבעלי דין.
24

25 יצוין, כי כבר בכתב ההגנה המקורי העלה האח טענות מקדמיות בדמות שיהוי והתיישנות.
26 29.3.

27 האחות הגיבה לטענות מקדמיות אלו וקודמתי, כב' השופטת שלי אייזנברג קבעה ביום
28 29.4. כי טענות אלו תיבחנה בסיום ההליך.

בית משפט לענייני משפחה בטבריה

תמ"ש 3000/07 תשס"ז נ' [redacted] ואח'

29.5. בשל טענותיה של האחות בדבר זיוף חתימות ההורים, מונה ביום [redacted], מומחה בתחום
השוואת כתבי יד, אשר אמור היה לבדוק את החתימות על כתב המינוי מיום [redacted],
וכן וכל מסמך אחר בו מתנוססת חתימתו של המנוח. חוות דעת הוגשה ביום [redacted].

29.6. בטרם דיון ההוכחות ועל מנת שהדיון ימקד הפלוגתאות שאכן שנויות במחלוקת ניתנה ביום
[redacted] החלטה שיפוטית המפרטת הפלוגתאות העובדתיות והמשפטיות בהן יש להכריע.

29.7. ביום [redacted], התקבלה תעודת עובד ציבור מטעם הנתבעת 3 היא המועצה לענף הלול
לפיה

"את מכסת הביצים שהייתה רשומה על שמו של המנוח [redacted]
ז"ל... העביר המועצה לענף הלול, ביום [redacted], על שמו של מר [redacted]
וזאת בהתאם לבקשת הנתבע 1 לשינוי שם, אשר נתמכה באישור הסוכנות
היהודית על היותו בן ממשיך והן באישור מושב [redacted]..."

29.8. בתאריכים [redacted], [redacted], התקיימו דיוני הוכחות. סיכומי הצדדים הוגשו
במועד, אולם לאחר שהם סברתי, כי קם צורך בהשלמת חוות דעת המומחה להשוואת כתבי
יד, באופן שתבחן השאלה, האם האח [redacted] זייף חתימת המנוח על גבי כתב המינוי, האם
חתימת העד לחתימה (מר [redacted]) הינה חתימתו והאם חתימת אמם של בעלי הדין
(הגב' [redacted] ז"ל), כפי שמתנוססת על נספח ב' לכתב התביעה המתוקן (מינוי "בן
ממשיך"), היא היא חתימתה האותנטית אם לאו. ככל שאין מדובר בחתימת המנוח,
ביקשתי מהמומחה לדון ולהכריע בשאלה, האם האח זייף את חתימתה אם לאו? החלטה
כאמור ניתנה ביום [redacted], חוות דעת משלימה הוגשה ביום [redacted] וב"כ הנתבע ויתר על
חקירת המומחה והסתפק בהגשת השלמת סיכומים בכתב. כעת הגיעה איפוא שעת
ההכרעה.

ח. ההליך והפלוגתאות:

30. ביום [redacted] החלטה המפרטת הפלוגתאות העובדתיות והמשפטיות בהם יש להכריע.

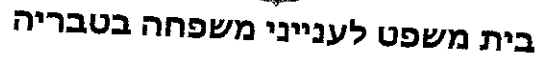
א. האם חלה התיישנות על עילת התביעה?

ב. האם ישנו שיהוי בהגשת התובענה?

ג. האם הוכחה טענת התרמית במובן זה שהאח זייף חתימת המנוחים על גבי כתב

המינוי וכפועל יוצא האם המינוי בטל מעיקרו?

ד. במידה וטענת הזיוף/תרמית לא הוכחה, האם האח אכן מונה על ידי הוריו
המנוחים כ"בן ממשיך" ומהי הנפקות שיש לעובדה, כי האח לא התגורר בנחלה
ומה משקל העובדה, כי המינוי לא הושלם מעולם ברישום במינהל?
ה. האם מכסת הביצים אמורה להתחלק בין הצדדים בחלקים שווים כפי שעותרת
האחות או שמא מדובר בזכות אישית של האח?

6

- :

- 11

- 1

- 2

בית משפט לענייני משפחה בטבריה

תמ"ש 9-9-9-9-9-9-9-9-9-9 נ' ואח'

- 1 35. האחות טוענת, כי אין זה סביר שבן להורים בעלי זכויות במשק חקלאי יידרש לבדוק מדי
2 שנה רישום סטטוס הזכויות בסוכנות ובמינהל כדי לבחון אם מונה בן ממשיך אם לאו.
3 לחילופין נטען, כי מדובר במקרקעין בלתי מוסדרים ולכן תקופת ההתיישנות היא 15 שנים
4 ממועד פטירת האב המנוח (סעיף 41 לסיכומי האחות).
5
6 36. שלוש שאלות עומדות בדרך למציאת מענה משפטי לשאלת ההתיישנות שבפניי :
7 ראשית, יש לבחון סוג התביעה (במקרקעין או שלא במקרקעין) וזאת על מנת לקבוע את
8 תקופת ההתיישנות.
9 שנית, יש לקבוע מהו המועד בו נוצרה עילת התביעה.
10 שלישית יש לבחון לעניין השאלה השנייה לעיל את תחולת סעיפים 7 ו-8 לחוק ההתיישנות
11 בשים לב לנסיבות המקרה שבפניי.
12
13 37. כאמור, התביעה שבפניי הינה תביעה לסעד הצהרתי הקובע, כי האח איננו בעל מעמד של
14 "בן ממשיך" בנחלה וכי האחות זכאית למחצית שוויה מכוח סעיף 114 לחוק הירושה.
15
16 38. בפסק דין שניתן זה לא מכבר (תמ"ש (טב') 14340-09-09 ש.ב.נ' נ.ב.), ((4/10/11)), נדרש מותב
17 זה לסוגייה דומה של בחינת טענת התיישנות בתביעה לביטול מינוי "בן ממשיך". אמנם
18 באותו מקרה, ההורים היו בחיים והם היו אלה שהגישו התביעה, ברם העקרונות לצורך
19 דיון בסוגיית ההתיישנות יפים גם לענייננו. בקצירת האומר, אציין כי כמו באותו מקרה גם
20 כאן, עיון בכתב התביעה, בהגדרות שבחוק ההתיישנות ובחוק המקרקעין מובילים
21 למסקנה, כי אין מדובר ב"תביעה במקרקעין" כמשמעות דיבור זה בחוק ההתיישנות.
22
23 39. ראשית, זכותם של ההורים המנוחים הייתה זכות של "בר רשות" במקרקעין וכך גם הליך
24 מינוי "בן ממשיך", הינו הליך להקניית זכויות עתידיות מסוג "בר רשות" באותם מקרקעין
25 (לאחר פטירת ההורים) והכל בהתאם להוראות ההסכם התלת צדדי בין המנהל, הסוכנות
26 וועד האגודה. לאור כל זאת ברי, כי אין מדובר ב"זכות במקרקעין" (ראה גם ע"א 318/83
27 אגוזי שפע בע"מ נ' שיבר, פ"ד לט' (4) 322 בעמ' 333-334 (1985)).
28
29 40. שנית, עילת התביעה אינה עוסקת במקרקעין, אלא בטענה של האחות כי האח אינו "בן
30 ממשיך" וכי ההורים לא התכוונו למנותו ככזה (סעיף 6 לכתב התביעה המתוקן). עוד נטען,
31 כי האח אינו מקיים התנאים של "בן ממשיך" (הואיל ולא בנה ביתו במשק) ולכן המינוי
32 פגום (סעיפים 14-17 לכתב התביעה). מדובר איפוא בתביעה הקשורה בדיני המתנה, בדיני
33 הירושה, בדיני החוזים, אך לא בדיני המקרקעין.
34

41. אף גישת הפסיקה הדנה בהתחייבויות של הורים למנות "בן ממשיך" בזיקה לטענות
התיישנות מבהירה, כי יש לראות בתובענה הנוכחית, כתובענה "שאינה במקרקעין" ואשר
תקופת ההתיישנות החלה עליה הינה 7 שנים בלבד:

41.1. בת.א. (מח' – ירושלים) 3145/01 זאייד (נהרי) ברכה ואח' נ' מושב אורה ואח' (לא פורסם –
קבעה כב' השופטת ח. בן-עמי, כי זכות בר הרשות אינה כלולה ברשימת
הזכויות הקנייניות בחוק המקרקעין ועל כן, מדובר בתובענה "שאינו במקרקעין" כמשמעות
דיבנר זה בסעיף 15(1) לחוק התחיישנות לעיל (ראה בסעיפים 10-11 לפסק הדין לעיל).

41.2. בע"א (י-ם) 6133/99 טובה בן שוען נ' יעקב בן שוען (21/01/2001), נדון הסכם מתנה להעברת זכויות בנחלה וההתייחסות של בית המשפט להסכם זה הייתה כאל תובענה "שאינו במקרקעין" אשר תקופת ההתיישנות החלה עליו הינה 7 שנים (נסעיף ו.1. לפסק הדין). אם כך דובר לעניין הסכם מתנה, קל וחומר לעניין טופס הצהרה ומינוי של "בן ממשיד".

41.3 בתמ"ש (ת"א) 78931/98 י.א. נ' ע.א. (08/06/2006), קבע כב' השופט ש. שוחט, כי מעמד התובעים נובע מהוראות החוקה המשולש (ברי רשות) ומכאן שיש למנות תקופת ההתיישנות לכל המאוחר מהמועד בו הלך לעולמו אחרון ההורים, כאשר תקופת ההתיישנות הינה 7 שנים. אף טעמיו של כב' השופט שוחט ינקו מהעובדה שזכות ההורים במשק "אינה זכות במקרקעין" ואפילו "לא זכות חוזרת" אלא "רשות של בר רשות" ועל כן אין מדובר ב'תובענה במקרקעין' כמשמעות דיבור זה בחוק ההתיישנות.

42. לאור האמור לעיל, אני דוחה טענתה של האחות, כי כיוון שמדובר "במקרקעין בלתי מוסדרים", הרי שתקופת ההתיישנות הינה 15 שנים. אני שב וקובע, כי תקופת ההתיישנות החלה בענייננו ולמעשה ברוב התביעות לביטול מינוי "בן ממשיך" הינה 7 שנים ממועד היווצרות העילה.

43. קביעה זו מובילה לשאלה הבאה והיא שאלת מועד ההוצאה לפועל. לשם דיון בשאלה זו רוצים אנו לשאול ולדעת מ**מתי** יש לספור את אותן 7 שנות התיישנות; לשם דיון בשאלה זו אשוב ואדרש למספר מועדים רלבנטיים:

31 האב המנוח חתם לכאורה על כתב מינוי "בן ממשיך" ביום 43.1.

32 (נספח ב' לכתב

43.2 חתימת האגודה על סעיף ההמלצה באותו מסמך נחתמה ביום 33

ההגנה
43:3 אישור הסוכנות למינוי "הבן הממשיך" ניתן חודשיים מאוחר יותר, ביום ~~20.12.77~~.

האם הלכה לעולמה ביום ~~ההוא~~ 43.4

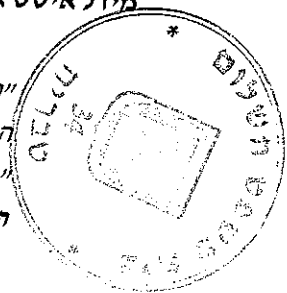

בית משפט לענייני משפחה בטבריה

תמ"ש ~~התביעה~~

- 1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
- 43.5. האב נפטר ביום ~~התאריך~~.
44. לכאורה, לפי הוראת סעיף 6 לחוק ההתיישנות, מרוץ ההתיישנות התחיל ביום ~~התאריך~~ עת אישרה הסוכנות את האח כ"ב ממשיד" ויתכן שאף קודם לכן, כבר בשנת ~~1987~~ עת אישרו הוריהם המנוחים את דבר מינויו של האח כ"ב ממשיד".
45. אלא שהאחות הסבירה בסיכומיה, כי טענת הליבה של התביעה הינה טענת הזיוף והתרמית ועל כן חלה בענייננו הוראת סעיף 7 לחוק ההתיישנות הקובעת:
- "הייתה עילת התובענה תרמית או אונאה מצד התבע, תתחיל תקופת ההתיישנות ביום שבו נודעה לתובע התרמית או האונאה"
46. יש לציין כי בסיכומיה לא טענה האחות, כי חלה הוראת סעיף 8 לחוק ההתיישנות הקובעת:
- "נעלמו מן התובע העובדות המהוות את עילת התובענה, מסיבות שלא היו תלויות בו ושאלן בזהירות סבירה לא יכול היה למנוע אותן, תתחיל תקופת ההתיישנות ביום שבו נודעו לתובע עובדות אלה."
47. חרף כך, בחר ב"כ האח להתייחס דווקא להוראת חיקוק זו ולא להוראת סעיף 7 לעיל. ביחס לזו האחרונה הסתפק ב"כ האח בקביעה, כי שהאחות לא פירטה דיה את טענת התרמית הנטענת (טענה מוצדקת באופן חלקי כפי שעוד יבואר).
48. זה המקום לציין ולהדגיש, כי על פי הפסיקה, גם אילו הייתה מבקשת האחות להסתמך לחילופין על הוראת סעיף 8 לחוק ההתיישנות, לא היה הדבר צולח שכן נקבע כי סעיפים אלו אינם יכולים לחול בו-זמנית (ע"א 675/87 מידל איסט אינווסטורס נ' בנק יפת בע"מ, פ"ד מג(4) 861, 870 (1989) : יסעיף 7 לחוק קובע דין מיוחד למועד התיישנות תביעות שעילתן תרמית, ומקום שבו חל סעיף 7 לחוק, סעיף 8 לא יחול").
49. על-פי האמור בסעיף 7 לחוק ההתיישנות, מועד התיישנותה של תביעה בעילת תרמית חל "ביום שבו נודעה לתובע התרמית או האונאה". הוראה זו פורשה בפסק הדין הנ"ל בעניין מידל איסט אינווסטורס על-ידי כבוד השופט מצא כך:
- "התפיסה העקרונית שביסוד ההגדרה הזאת שונה לחלוטין מתפיסתו של הכלל הרגיל, הקבוע בסעיף 6 לחוק, לפיו מתחילה תקופת ההתיישנות ביום שבו נולדה עילת התובענה". מהגדרת סעיף 7 מתחייב, שהמועדים הקשורים בהתרחשותה של התרמית או בהיווצרותה של העילה לתבוע

בית משפט לענייני משפחה בטבריה

תמ"ש

על פיה הינם חסרי משמעות. כך, למשל, אין כל חשיבות למועד, בו עשה
הנתבע את מעשה התרמית (החיצג הכוזב). גם מועדי שיכלולה של
התרמית (במועד פעולתו של התובע המוטעה, או המועד שבו התממש
נזק) אינם מעלים ואינם מורידים... תקופת ההתיישנות תתחיל רק ביום
שבו נודעה לתובע התרמית. באמירה "נודעה לתובע", בהקשרו של הסעיף
הנדון, לא יכול היה המחוקק להתכוון אלא לידיעה שהיווצרותה בפועל
מהווה עובדה ממשית; משמע, שבעצם זמינותה של הידיעה על
התרמית, ידיעה שהתובע התרשל בהשגתה, לא סגי. " (שם, בעמ' 869-
870, ההדגשה שלי א.ז. ואינה במקור).

50. ובעניין ע"א 9800/01 יעקב שאוליאן נ' רוחולה אפרמיאן, פ"ד נח (4) 389 (2004) הוסיף כב'
השופט מצא:

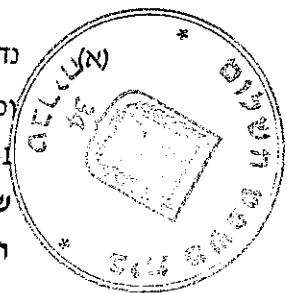
"כדיעה יממשית ראויה, לטעמי, להיחשב רק ידיעה הניתנת להוכחה
בראות בבית-המשפט, שכן כל פרשנות אחרת תחת תכליתו של
סעיף 7, שנועד לחסן מפני התיישנות את תביעתו של קורבן התרמית כל
עוד לא נקנתה לו ידיעה על אודות התרמית שבכוחו להוכיחה בערכאות.
הצידוק הרעיוני להקלה זו נעוץ בכך שאת גריעת יכולתו של המרומה
להוכיח את התרמית יש לזקוף, בין היתר, לחובת מאמציו של הרמאי
לטשטש את עקבות תרמיתו. " (שם, בעמ' 398).

51. עם זאת נקבע, כי "עצימת עיניים" כמוה כנדיעה לצורך הידיעה הנדרשת מהתובע לפי סעיף
7 לחוק. נאמר על כך בעניין ע"א 675/87 מידל איסט אינוסטורס נ' בנק יפת בע"מ, פ"ד
מג(4) 861, 870 (1989), עמ' 871:

"מימים ימימה מקובל עלינו, לצרכים משפטיים שונים, ש"עצימת עיניים"
שקולה לידיעה".

52. לעניין טענת ב"כ האח לדרישת פירוט טענת התרמית קובעת הפסיקה, כי קיימים שני
תנאים טרמינולוגיים במהותם, לצורך החלת סעיף 7 לחוק ההתיישנות:

נדרשת התייחסות מפורטת לטענת התרמית בכתב התביעה (תקנה 78 לתקסד"א,
וכן ע"א Banco Exterior (Suiza) SA 3552/01 נ' יעקב כספי בע"מ, פ"ד נט(4)
941 (2005); ת"א (מחוזי ת"א) 2015/01 ברנשטיין נ' אגודה שיתופית בית יצחק-
שער חפר (5/10/06); בש"א (מחוזי ת"א) 14638/06 בנק הפועלים בע"מ נ' בנימין
רור ((27/03/2009)).

בית משפט לענייני משפחה בטבריה

תמ"ש - נ' - ואח'

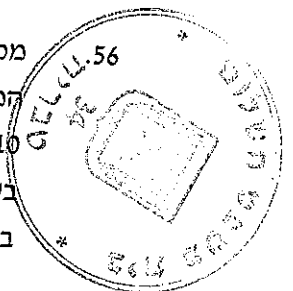
- 1 על התובע לפרט בכתב התביעה את המועד המדויק שבו נודע לו דבר התרמית או
2 (ב) ההונאה (ע"א 2167/94 בנק למסחר בע"מ נ' שטרן (1994); ת"א (מחוזי ת"א)
3 3286/98 לחמן נ' הררי (23/12/07)).
4

5 53. דומני, כי בנסיבות המקרה שבפניי לא התקיימו שני התנאים לעיל: התנאי הראשון בדבר
6 התייחסות מפורטת לטענת התרמית מתקיים: בסעיפים 12, 13 לכתב התביעה טענה האחות
7 במפורש, כי יש חשש שחתימת האב המנוח מזוייפת וכי העובדה שהאם לא חתומה על כתב
8 המינוי שהומצא לסוכנות לעומת זה שצורף לכתב ההגנה של הנתבע מחזקת טענת התרמית.
9 כן הועלו בסעיפים אלו טענות לעניין כתב ידו של המנוח ואי התאמתו לחתימה על כתב
10 המנוי. ברם, התנאי השני המתייחס למועד המדויק בו נודע דבר התרמית או ההונאה כלל
11 אינו מתקיים, שעה שבשום מקום בכתב התביעה המתוקן לא ציינה האחות מועד מדויק
12 (וגם לא משוער) בו נודע לה דבר הזיוף לכאורה. רק בסיכומיה טענה האחות, כי דבר הזיוף
13 נודע לה במהלך ההליכים המשפטיים הנוכחיים בשנת 2009, אך טענה זו אינה מרפאת
14 הפגם שבאי מתן פירוט בכתב התביעה למועד גילוי דבר התרמית.
15

16 54. דומה איפוא, כי נפל פגם באי ציון מועד גילוי דבר התרמית, אך גם במקרים אחרים
17 בפסיקה כאשר לא פורט המועד המדויק במסגרת התביעה והתקיים בירור שלו תוך כדי
18 התובענה, לא נשללה טענת ההתיישנות על הסף (השווה: כב' השופט מלצר ברע"א 5270/08
19 סנוול ישראל בע"מ נ' סאפד דיבלופנטס לימטיד (19/11/08); בש"א (מח' - ת"א)
20 14638/06 בנק הפועלים בע"מ נ' בנימין דור (27/03/2009)).
21

22 55. זאת ועוד, דומני כי עיקר המשקל צריך להיות מיוחס לשאלת פירוט טענת התרמית בכתב
23 התביעה, בעוד באשר למועד גילוי התרמית, ניתן משקולי צדק לסטות מסדרי הדין ולאפשר
24 העלאת הטענה ובירורה תוך כדי ההליך וזאת מכוח סעיף 8(א) לחוק בית המשפט לענייני
25 משפחה, התשנ"ה - 1995. בהקשר זה של שיקולי הצדק, לקחתי בחשבון הרציונל שקבלת
26 טענת ההתיישנות חוסמת את הדרך למיצוי הזכויות בבית המשפט ולכן יש להתייחס אליה
27 בזהירות וכל אי בהירות, בין אם במישור העובדתי ובין אם במישור המשפטי, חייבת
28 להוליך לדחייתה של הטענה (ראה: ע"א 244/81 פתאל נ' קופת חולים, פ"ד לח (3) 673, 688
29 (1984)).
30

31 מכאן מסקנתי כי יש לשאול, מתי לראשונה התוודעה לחתימה המזוייפת לכאורה של אביה
32 המנוח על כתב המנוי. בהקשר זה, טען ב"כ האחות בעמ' 5 שורה 13 לפרוטוקול מיום
33 15/2/10, כי דבר קיום המנוי נודע לאחות רק לאחרונה. ואילו בתצהירה פירטה האחות כי
34 בשנת 2004 קיבלה מכתב מהסוכנות בו צויין כי אחיה מונה כ"בן ממשיך". בהמשך נהרג
35 בנה של האחות ולא היו בידיה כוחות להתמודד עם הסכסוך המשפטי והיא עתרה למתן צו

בית משפט לענייני משפחה בטבריה

תמ"ש 4928/92-א.א. נ' ~~אורי אדיר~~ ואח'

1 ירושה רק בשנת 2000, כאשר רק בשנת ~~2000~~ לצורך הגשת התביעה הנוכחית, הועברו אליה
2 מסמכי הסוכנות ומהם היא למדה לכאורה על זיוף חתימת האב המנוח (סעיפים 4-11
3 לתצהיר עדותה הראשית של האחות).
4

5 57. לאור כל האמור לעיל, בין אם מועד גילוי החשד לזיוף היה (בפועל) סמוך להגשת התביעה
6 הנוכחית (בשנת ~~2000~~) ובין אם (בכוח) בשנת ~~2000~~ (עת נודע דבר קיום מינוי האח כ"בן
7 ממשיד" ואז אמורה הייתה האחות לברר טענותיה בפרט לאור חשד שהיא מודה, כי
8 התעורר בה כיוון שמאישור מינהל משנת 2001 לא צוין רישום "בן ממשיד", לא חלפה
9 תקופת ההתיישנות במקרה דנן.
10

11 58. למען הסר ספק, אציין, כי גם אם היה מקום למנות תקופת ההתיישנות ממועד פטירת
12 אחרון ההורים בהתעלם מהוראת סעיף 7 לחוק ההתיישנות (ראה בעניין גם תמ"ש (ת"א)
13 78931/98 א.א. נ' ע.א. (08/06/2006)) ובעניינינו ממועד פטירת האב המנוח (~~2000~~), הרי
14 גם אז לא חלפה תקופת ההתיישנות; התביעה הנוכחית הוגשה ביום ~~2000~~, דהיינו 3
15 ימים לאחר חלוף 7 שנים. אלא מאי, עיון בלוח השנה מעלה, כי התביעה הוגשה ביום ראשון
16 בשבוע וכידוע האחות לא יכולה הייתה להגיש התובענה בימים שישי ושבת בהם בית
17 המשפט סגור ומכאן שלא חלה התיישנות אף ללא תחולת סעיף 7 לחוק ההתיישנות
18 והתביעה הוגשה בדיוק ביום בו תמה תקופת ההתיישנות.

19 59. לסיכום דבריי אלה, אבהיר, כי אני דוחה טענת ההתיישנות שהעלה האח כנגד תביעת
20 האחות בכל הנוגע למינויו "כבן ממשיד".
21

י. דיון בטענת השיהוי:

22 60. שיהוי בהגשת תובענה נוצר מקום שנעשה שימוש לא נאות בזכות התביעה העומדת לתובע
23 וארעה פגיעה בציפייה הלגיטימית של הנתבע שלא להיתבע, עד כדי ניצול לרעה של ההליך
24 השיפוטי (רע"א 4928/92 עזרא נ' מועצה מקומית תל-מונד, פ"ד מז(5) 94 (1993)).

25 61. שני תנאים עיקריים נבחנים על-ידי בית המשפט כאשר מועלית טענת שיהוי: האחד, האם
26 השיהוי מבטא ויתור על הזכות מצד התובע; והשני, האם במשך הזמן שינה הנתבע את
27 מצבו לרעה. לעיתים, הוסף אף תנאי שלישי שעניינו שיהוי שנגרם עקב חוסר תום ליבו של
28 הנתבע (ת.א. (מח'-ת"א) 1049/05 אורי אדיר נ' יצחק עובדיה (28/12/09)).

29 השימוש במחסום השיהוי הינו מוצדק מקום שהדבר מתחייב מטעמים של צדק והגינות
30 כפי הנתבע, ומקדם שיקולים שבאינטרס הציבור, תוך דאגה לקיום הליך שיפוטי תקין.
31 תובענה תיחסם מטעמי שיהוי מקום שמאזן הצדק בין הצדדים, והשגת תכליות שבאינטרס

בית משפט לענייני משפחה בטבריה

ציבורי מצדיקים זאת (ע"א 6805/99 תלמוד תורה הכללי והישיבה הגדולה עץ חיים בירושלים נ' הועדה המקומית לתכנון ובנייה בירושלים, פ"ד נז(5) 433 (2003); ע"א 7853/02 דויד נ' חברת מצפה אבו טור בע"מ, פ"ד נח(5) 681 (2004)).

63. בפסיקה לעיל נקבע, שהשיהוי האזרחי הנטען במסגרת תקופת ההתיישנות הוא אמצעי שיש לעשות בו שימוש בנסיבות חריגות בלבד; והוא נוצר מקום שיש בהשתהות בפנייה לבית המשפט משום שימוש לא נאות בזכות התביעה הנתונה לתובע ופגיעה בציפייה הלגיטימית של הנתבע שלא להיתבע, שימוש המגיע כדי ניצול לרעה של ההליך השיפוטי. וכך נאמרו דברים חדים היפים לענייננו:

9 סילוק תביעה בטענת שיהוי ייתכן, דרך כלל, מקום שחוסר תום לבו של
10 התובע או מצג ממושי של ויתור או מחילה מצדו על זכותו הם שהגיעו את
11 הנתבע למעשה או מחדל אשר הביאו שינוי במצבו לרעה".

64. בענייננו אין בידו לקבל טענה זו ממספר נימוקים:

64.1. ראשית, בנה של ~~התביעה~~ נהרג במרץ 2003 בנסיבות טרגיות ועל כן השכל הישר וההיגיון
הבריא מצדיקים כי לא תנקוט בהליכים משפטיים לכל הפחות עד תום השנה לפטירתו.

64.2. שנית, האח לא שינה כלל מצבו לרעה, לא בנה בית בנחלה, לא עבר להתגורר שם עד היום,
על פי גרסתו המטעים לא פעילים, הוא לא השקיע כספים במשק ודומה, כי אין כל פגיעה
במצבו בעקבות השיהוי. דבריו מעל דוכן העדים מבהירים מעל כל ספק, כי מצבו לא השתנה
לרעה, נהפוך הוא היו לו רווחים:

י"ש: מאז ש"מונית" לבן ממשיך, שינית את מצבך לטובה כי יש לך מגרש
לבן ונהנה מסובסדיות ממועצת הלול.
ת. אני לא שינית את מצבי. יש חובות שצריך לקזז. יש תמותה בעופות
ובאותה שנה לא היו רווחים, כי יש מחלות.
ש. אתה אומר שהיו שנים שהרווחת פחות.
ת. כן.

ש. אתה מחכיר את המטעים.
ת. לא. הם נטושים. " (ראה עמ' 30 שורה 31-32 וכן עמ' 31 שורה 6-1)

64-3. זאת ועוד, גם מבחינה ראייתית, אין הבדל אם התביעה הייתה מוגשת בעת פטירת המנוח,
בשנת ~~2003~~ או בשנת ~~2004~~. בכל המקרים הללו, המנוח (ולא כל שכן האם ז"ל) כבר לא היה
בחיים ולא ניתן היה להעידו ביחס לשאלת הזיוף או התרמית.

בית משפט לענייני משפחה בטבריה

תמ"ש ש' נ' ואח'

65. לאור כל המפורט לעיל, אני דוחה גם את טענת השיהוי כטענת סף המצדיקה דחיית התביעה על הסף.

יא. דיון בנטל השכנוע ובמידת ההוכחה הנדרשת לשם קבלת טענות האחות בדבר זיוף מינוי האח "כבן ממשיך":

66. שאלת הוכחת זיוף חתימת האב המנוח על גבי מינוי האח משה "כבן ממשיך" היא שאלה עובדתית. עם זאת, ועוד בטרם נידרש לבירור העובדות, יש לקבוע באופן מקדמי, לפתחו של מי רובץ נטל ההוכחה ומי מידת ההוכחה הנדרשת ביחס לטענה זו. בהקשר זה דעות הצדדים חלוקות באופן קוטבי:

66.1. האחיות טוענות, כי מסמך מסוג מינוי "בן ממשיך" משול לצוואה. ככזה, מקום בו מתעוררת טענה בדבר אותנטיות המסמך או זיוף חתימה עליו, אמור נטל ההוכחה לעבור לפתחו של הצד המבקש לסמוך ידיו על אותו מסמך. לפיכך טוענות התובעת, כי האח אמור היה להוכיח שחתימת האב המנוח לא זויפה.

66.2. האח טוען מנגד, כי לא זו בלבד שנטל השכנוע הוא לפתחה של התובעת בבחינת "המוציא מחברו עליו הראיה", אלא שכיוון שמדובר בטענות בעלות גוון פלילי, יש לקבוע שעליה להוכיח טענת הזיוף ברמת הוכחה גבוהה יותר מאשר מאזן הסתברויות.

67. אמנם יש דמיון בין תוכן כתב מינוי "בן ממשיך" לבין צוואה, ברם מדובר בשני מסמכים החוסים תחת דינים שונים לחלוטין. דיני הצוואה הצורניים מוסדרים בחוק הירושה ואי עמידה בהם מעבירה נטל השכנוע לפתחו של הצד המבקש לקיים הצוואה. כתב מינוי "בן ממשיך" אינו צוואה ולא חלות עליו הוראות חוק הירושה.

68. בהקשר זה של מיהות הצד שעליו לשאת בנטל השכנוע ובשאלת מידת ההוכחה הנדרשת, אני מבכר עמדת ב"כ האח על זו של ב"כ האחיות ואבאר מדוע.

69. ראשית אחדד ואבחין בין "נטל השכנוע" לבין "נטל הבאת הראיות"; ראשית "נטל השכנוע" הוא נטל ראיתי מהותי שהוא חלק מדיני הראיות. נטל זה הוא הנטל

העיקרי המוטל על בעל-דין הנדרש להוכיח את העובדות העומדות ביסוד טענותיו. אי-עמידה בנטל זה משמעותה דחיית תביעתו של מי שהנטל מוטל עליו.

"נטל הבאת הראיות" הוא נטל דינוי. הוא חלק מסדרי הדין. נטל זה הוא הנטל המוטל על בעל-דין להביא את ראיותיו כדי לעמוד ב"נטל השכנוע" אם נטל זה מוטל עליו, או כדי לשמוט את הבסיס מתחת לכוחן של טענות יריבו וראיותיו. נטל זה הוא נטל משני, ועיקר

בית משפט לענייני משפחה בטבריה

תמ"ש 78931/98-10-01 ואח'

טענותיו ברמת ביניים שבין מאזן הסתברויות לבין מעל כל ספק סביר או כי לכל הפחות
ינהג בית המשפט במשנה זהירות בבחינת הראיות המובאות להוכחת תרמית או זיוף.

75. ההסברים לכך מגוונים ואמנה את עיקריהם:

75.1. ראשית, לכאורה עם פטירת אחרון ההורים ועם אישור הסוכנות את מינוי הנתבע 1 כ"בן
ממשיך", תם ונשלם הלכה למעשה, מינוי "הבן הממשיך" (לעניין היעדר רישום במינהל
ונפקויותיו, אייחד דיון נפרד בהמשך). משכך, הזכויות בנחלה עברו לכאורה עם פטירת האב
המנוח לנדי האח וקבלת התביעה ו/או מהותה הינן השבת המצב לקדמותו והכל כאשר
ההורים אינם בין החיים. במצב דברים זה מצופה מהתובעת להוכיח טענותיה במידת
הוכחה גבוהה יותר מאשר מאזן הסתברויות.

כך היו דברי כ"ב השופט שוחט בנסיבות דומות במסגרת תמ"ש 78931/98 לעיל:

"המוציא מחברו עליו הראיה" - זהו הכלל המטיל את נטל השכנוע על
שכמם של התובעים. בענייני נטל השכנוע, מבחינת מידתו, כבר יותר.
ההורים אינם נמצא והתובעת חוגשה על ידי התובעים במגמה להשיב
לידי ההורים נכס מנכסיהם. בתביעה מסוג זה "מידת ההוכחה הנדרשת
היא ברמה גבוהה בהרבה מזו המספיקה בהליך אזרחי רגיל" (נ"א
323/86, לייזר נ' גיב תק-על 745 (3)89) ונדרשות מן התובע "ראיות חזקות
יתר על המידה הרגילה וסיוע לעדותו שלו" (דברי הנשיא שמגר בע"א
843/87 כוכב נ' עזובן המנוח חיסרוש שמעון ז"ל ואח' תק-על 1010 (2)89).
אמנם, בפרשות הנ"ל דובר בתביעת חלק מורשים על פי דין כנגד יורשים
אחרים להשבת נכס מנכסי המוריש אל תוך העזבון. עם זאת הראיה דומה
לנידון על אף שאין מדובר בזכויות המהוות חלק מעזבון ההורים שכן
בתביעה מבקשים התובעים להשיב לידי ההורים נכס מסוים ולתבוע את
זכותם בו בעקבות ההשבה (ר' לענין זה גם פסק דיני בת.ע. 150/98 ל.ה.
ואח' נ-א.י. ואח' נטרס מורסם)) (פסקה 16 לפסק הדין)

75.2. שנית, חגברת מידת ההוכחה נראית ראויה בנסיבות העניין, שעה שמיוחסת לאח על ידי
התובעת, מעורבות בזיוף מינויו "כבן ממשיך". דברים נכוחים בהקשר נכתבו מפי כ"ב'
השופט ב. ארבל וראיתי לנכון להביאם ככתבם וכלשונם:

ינטל זה יהא כמקובל במשפט אזרחי, דהיינו, על הטוען טענה כזו
להוכיח טענתו תוך עמידה ברף ראיתי מחמיר, בעל משקל גבוה יותר,
מזה הנדרש בתביעה אזרחית רגילה. הכל בהתחשב בנסיבות המקרה,
במהות הטענות ובחומרתן (נ"א 292/64 כהן נ' אשד, פ"ד יט' 414,
416 (1965); ע"א 475/81 זיקרי נ' כלל חברה לביטוח בע"מ, פ"ד מ' (1)

בית משפט לענייני משפחה בטבריה

תמ"ש 6095/97 - נ' ואח'

589, 603 (1986); ע"א 260/82 סלומון נ' אמונה, פ"ד לח(4) 253 (1984);
ע"א 6095/97 ישראל איטר בע"מ נ' בנק דיסקונט לישראל בע"מ, פ"ד
נו(4) 734, 721 (2002).

טענת זיוף היא טענה חמורה ורצינית ביותר. זאת, מאחר והיא חושפת
את האדם, נגדו היא נטענת, להליך פלילי. על כן, גם בהנחה שנטל
ההוכחה לגבי טענה זו, אינו שונה מנטל ההוכחה המקובל בהליך
אזרחי, הרי שבמקרה בו נטענת טענה מעין זו, עלינו לבחון את הראיות
שהובאו להוכחתה בזהירות רבה (ראו ע"א 69/75 פלוגית נ' אלמוני,
פ"ד לא(1) 215, 216 (1976); ע"א 475/81 זיקרי יעקב נ' כלל חברה
לביטוח בע"מ, פ"ד מ(1) 589, ע' 604-606 (1986)) (ה"פ (נצי') 136/03
עיסאם אבו חנין נ' בנק הפועלים בע"מ (15/06/2010)).

75.3. שלישית, סבורני, כי גם אם נדחתה טענת השיהוי כטעם לדחיית התביעה על הסף, עדיין
התקיים שיהוי מצד האחות שגרם לנזקים ראייתיים המוצאים ביטויים בעיקר בכך
שהתביעה הוגשה לאחר ששני ההורים אינם בחיים וכך גם ככל הנראה רוב העדים שיכולים
היו להעיד על מהלכי מינוי האח "כבן ממשיך" – מהלכים שהתרחשו לפני כ-38 שנים.
בהקשר זה נקבע בפסיקה כדלהלן:

"...הלכה מיוסדת היא מלפנינו, כי מקום שבו הנתבע גורם בהתרשלותו
נזק ראייתי לתובע – כלומר, פוגע ביכולתו של התובע להשתמש בראיה
שלכאורה הינה בעלת פוטנציאל לביסוס איזו מן הטענות העובדתיות
שעליהן מבוססת תביעתו - עשוי בית-המשפט להטיל על הנתבע את נטל
השכנוע להיותה של אותה טענה עובדתית בלתי-נכונה...הלכה זו,
המבוססת בעיקרה על שיקולי צדק ועל הצורך החברתי בהרתעת נתבעים
פוטנציאליים מפני איבוד ראיות, מבטאת את הפן הראייתי-דיוני של
דוקטרינת הנזק הראייתי...." (ע"א 361/00 עאזם אהר ואח' נ' סרן
יואב ואח', (2005)).

ועוד נפסק בהקשר זה כך:

מאחר שהשימוש בדוקטרינת השיהוי לדחיית תביעה הוא נדיר וחריג,
הנפקות העיקרית של טענה זו היא בהחלת דוקטרינת הנזק הראייתי.
חלופת הזמן מקשה על המבקשת בהגנתה וראיות שיכולה להשיג – אם
ראיות חפציות כמו מסמכים ואם ראיות בעדויות – אבדו וכבר אינם
בחישה ידו. לכן, יש לשיהוי "מחיר" במישור הראייתי, הן מבחינת נטל
השכנוע והן מבחינת כמות הראיות (ת"א (מח'-מרכז) 3070-07-08 קרן
קיימת לישראל נ' רבקה בראל (07/11/2010)).

בית משפט לענייני משפחה בטבריה

תמ"ש נ' [redacted] ואח'

76. עמדת כב' הנשיא ברק (בעניין זיקרי) הייתה שונה במעט בהקשר זה. לשיטתו, יש לשמר את אותה מידת הוכחה של מאזן הסתברויות במשפטים אזרחיים. העניין שמשנתה לשיטתו, אינו "מידת ההוכחה", אלא "כמות הראיות", שיהא בה כדי לספק את המידה הדרושה" וזאת בהתאם למהות הנושא וחשיבותו (ברק בעניין זיקרי לעיל בעמ' 606). לטעמו, קשה עד מאוד ליתן ביטוי כמותי להבחנות דקות כאלה ואחרות בין עבירות רציניות ללא רציניות, בין כאלה המטילות סטיגמה ובין כאלה שאין עמן קלון. על כן הוא סבור, כי יש לאפשר שיקול דעת לשופט, המבוסס על נסיבותיו של כל עניין ועניין, תוך איזון ראוי בין האינטרסים הנוגעים לעניין, בלא לקבוע מראש קטגוריות של מצבים באשר למידת ההוכחה (ראו שם).

יב. דיון בראיות שהובאו להוכחת טענת הזיוף:

79. בפסק הדין בע"א 5293/90 בנק הפועלים בע"מ נ' שאול רחמים בע"מ, פ"ד מז (3) 240, 261 (1993), קבע בית המשפט מפי הנשיא (בדימוס) שמגר שלוש דרכים עיקריות שבחן ניתן להוכיח טענת זיוף חתימה:

האחת- באמצעות ראיות ישירות, קרי עדותו של החותם או מי שהיה עד לחתימה.

השנייה- באמצעות השוואת החתימה השנויה במחלוקת, לחתימות השוואה, הידועות כמקוריות.

השלישית- הינה על ידי עדותו של מי שמכיר היטב את כתב היד או חתימת ידו של בעל הדין, והיכול להעיד כי חתימה זו תואמת לחתימה השנויה במחלוקת.

80. בענייננו, הדרך היחידה בה ראתה האחות לנכון להוכיח טענת הזיוף הייתה באמצעות חוות דעת מומחה שמונה על ידי בית המשפט. כאמור, בשל עיתוי הגשת התביעה לא ניתן להעיד את המנוח. בנוסף לא הביאה האחות ולו אדם אחד זולתה המכיר את המנוח והיכול להעיד אודות כתב ידו. משכך, הושלך כל יהבה של האחות על חוות דעת מומחה להשוואת כתבי יד שמונה מטעם בית המשפט. אדון כעת בחוות דעת זו ואבחן האם יש בה ובעדות המומחה כדי לעמוד במידת ההוכחה הנדרשת בנסיבות שלפניי.

81. ביום [redacted] מיניתי את מכון "נפתלי" כמומחה להשוואת כתבי יד מטעם בית המשפט וביקשתי ממנו להשוות חתימת המנוח כל כתב המנוי משנת [redacted] עם מסמכים אחרים עליהם היה חתום המנוח.

82. 16/2/11 הגיש המומחה חוות דעתו בה קבע למעשה, כי חתימת האב המנוח על גבי כתב המנוי אינה חתימתו. בפרק הממצאים שבחוות הדעת קבע כדלהלן:

בית משפט לענייני משפחה בטבריה

תמ"ש - - - - - נ' ואח'

1 "1. קיימת שונות ברוב תכונות הכתב בהשוואה בין הדוגמאות לבין

2 חתימות המחלוקת.

3 2. השונות האמורה קיימת גם בתכונות כתב לחן כותב אינו מודע ו/או

4 הקשות לשינוי.

5 3. השונות האמורה נמצאה בין היתר בתכונות הקו הבאות:

6 3.1 מבנה קו

7 3.2 פרופורציות פנימיות

8 3.3 עיצוב ספיציפי

9 3.4 מיקום יחסי

10 3.5 פריסה במרחב

11 3.6 קווי סיום

12 מסקנות:

13 "לאור האמור לעיל, קרוב לוודאי שחותם הדוגמאות לא חתם את

14 החתימות המחלוקת."

15 83. לבקשת הנתבע הוריתי על זימונו של העד המומחה לשם מתן עדות ביחס לחוות דעתי. לא
16 מצאתי, כי חוות דעת המומחה הופרכה או כי חקירתו הנגדית השמיטה הבסיס תחת חוות
17 הדעת. יחד עם זאת, אציין כבר כעת, כי החלטתי לקבל התביעה לא רק על יסוד קביעת
18 המומחה, כי חתימת המנוח זויפה אלא ובעיקר על יסוד קביעתו בחוות דעת המשלימה, כי
19 חתימת האם היא זו שזוייפה והדברים יבוארו בהרחבה.

20 84. אביא להלן דברי המומחה בעדותו:

21 ש: מפנה אותך לדף הצבעוני, עמוד ראשון בספרים - אתה מסכים איתי

22 שיש הבדל משמעותי לאורך השנים בחתימות. יש לנו מסמכים משנת 62

23 והמסמך השנוי במחלוקת הוא משנת 76 מדובר ב- 14 שנה.

24 ת: יש לי פה מסמך משנת 76 גם. העובדה שיש וריאציות משך השנים

25 אינה רלוונטית לאור העובדה שיש לי מסמכים להשוואה מאותה שנה."

26 (ראה עמ' 38 שורה 24-28 לפרוטוקול).

27 85. בהמשך עדותו ציין המומחה:

28 ש: אומר לי המומחה שלי שהשם " " לעומת הוא זהה בכל

29 החתימות, הוא אומר לי שהוא לא מצא שום הבדל. האם אתה יכול לאשר

30 שהשינוי אינו בשם המשפחה אלא בשם הפרטי

בית משפט לענייני משפחה בטבריה

תמ"ש - - - - - נ' ואח'

ת: גם וגם. אני יכול להפנות. יש הבדלים משמעותיים גם במילה "●"
גם את אתייחס רק לצורה, ה - ● בחתימה במחלוקת הוא קצר יותר
וגבוה יותר, האות ● בחתימות המחלוקת היא עם קערה שפחות עולה
למעלה אחרי הקו האנכי, ואפשר לראות שיש תנועה שעולה ויש תחילה של
קערה. הקערה של האות ● היא יותר רחבה ומתפרשת הצידה באשר
לחתימות שם היא יותר. בחתימות שבמחלוקת הקו המסיים ממשיך
יותר מעבר לסיום הקו האנכי, ובדוגמאות הוא יותר קצר, כך שיש פה
הרבה הבדלים רק מבחינה צורנית, ולא נגענו בשאר.

ש: האם זה נכון שבשם המשפחה ישנה שונות הרבה פחות משמעותית
מאשר בשם הפרטי?

ת: יש פה מגוון של שם משפחה, ומבלי להיות מומחה רואים את
ההבדל" (ראה עמ' 38 שורה 32-29 וכן עמ' 39 שורה 6-1).

וכן עמד המומחה בשאלות נוספות בהעידו כך:

ש: האם אתה תוכל לומר לי שהם שונות משאר החתימות, למשל
מחתימה 57. אני מתייחס למילה "●". אני מבקש שתחזור לשאלות
ששאלתי אותך, וכולם על השם "●". כשאמרתי לה מה המומחה שלי
אמר התייחסתי למילה "●".

ת: אם נערבב את כל החתימות, אני עדיין באותה מסקנה שיש שינוי
בחתימות.

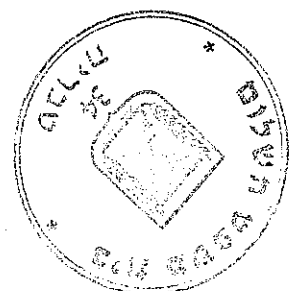
ש: כשאני מסתכל על החתימות. זה נראה לי די דומה.
ת: דומה זה לא מספיק, כל הדוגמאות האחרות ה- ● יותר ארוכה, ה- ●
יותר ארוכה, בכל הדוגמאות האחרות יש שוני ב- ●, יש לו ב- ● קצת יותר
עצירה וזווית ועיקול שונה. גם אם היית מערבב את כולם, וחיינו
מסתכלים רק על המילה "●" הן חורגות מהטווח.

ש. האם נכון לומר שחתימה 26 ו 15 - היית אומר לי שהן שונות?

ת: אני חושב שהייתי אומר שחתימה 26 וחתימה 15 נחתמו על ידי אותו
אדם, אבל אני בדקתי עשרות דוגמאות חתימה שלו והשוויתי לשתי
חתימות במחלוקת. אי אפשר לשחק עם זה.

ש: מה רמת השונות בין חתימות 26 ל-15?

ת: כל מה שקשור להולכת קו זה נראה באותה רמה של רעידות וקו לא
חלק כל תופעות שדיברתי עליהן קודם של ● ארוכה, ● עם הקערה,
הפרופורציות בתוך האות מ' הן שונות. יש שונות באות ● ו בלי אבל זו
לא שונות שמביאה אותו לומר שהחתימות שונות, לו היו שתי החתימות
האלה בלבד היו מוצגות בפניי הייתי אומר שאני מעריך שזה של אותו בן

בית משפט לענייני משפחה בטבריה

תמ"ש 90-15-00000-00000-00000 ואח'

1
2 אדם והייתי רוצה לראות חתימות נוספות כדי לחזק את המסקנה (ראה עמ' 39 בין השורות 13-25 לפרוטוקול).

3
4 86. יחד עם כל זאת, המומחה היה הגון וזהיר בכל הנוגע למידת הוודאות שיש ליחס לקביעתו
5 כי החתימה אינה חתימת המנוח. כך היו דבריו שלו בהקשר זה מידת הוודאות האישית שלו בממצאיו:

6 "יש: אני לא מבין גדול בגרפולוגיה, אבל פניתי לגרפולוג על מנת שינחה
7 אותי בשאלות. אני מקריא לך כמה פסקאות ותאמר לי אם אתה מסכים
8 או לא. אומר המומחה שלי שהמסקנות שלך מציינות בברור לאחר כל
9 הבדיקות שנערכו, כי אינך יכול להצביע באופן פסקני שמר ~~המנוח~~
10 לא חתם על המסמך נשוא המחלוקת.
11 ת: נכון, לא מסקנה ברמת וודאות מוחלטת. ברגע זו דרגה 2 של קרוב
12 לוודאי, כאמור בטבלה בעמוד 5 בחוות הדעת." (עמ' 38 שורות 11-15
13 לפרוטוקול).

14
15 87. עוד הסביר המומחה, כי יש משקל לעובדה שהמנוח אינו בחיים ואינו יכול ליתן דוגמאות
16 חתימה בפניו (עמ' 40 שורות 28-32).

17
18 88. בהמשך עדותו הסביר המומחה, כי למנוח היה טווח וריאציה רחב ועל כן הקשה הדבר על
19 קביעה וודאית ומוחלטת שלא מדובר בחתימתו על כתב המנוי (עמ' 40 שורות 1, 4). יחד עם
20 זאת, המומחה התחשב בטווח וריאציה נרחב זה ועדיין קבע, כי החריגה בחתימה
21 שבמחלוקת יוצאת מגדר מתחם הוריאציה של כתב היד של המנוח.

22
23 89. כאשר נשאל המומחה על ידי בא כוח האחות האם נכון לומר כי החתימה מזויפת
24 בהסתברות של מעל 50% השיב המומחה בחיוב (ראה עמ' 41 שורה 3-4 לפרוטוקול) והוא
25 היה נחרץ ביותר בדעתו, כי מדובר ברמת וודאות שמעבר להסתברות (עמ' 41 שורה 5). יש
26 בכך לטעמי ביטוי לזהירות שנקט בה המומחה ולא טעם לפקפוק במסקנותיו. ביטוי
27 להגיגותו המקצועית ולא להיעדר קביעה בעניין אותנטיות החתימה.

28
29 על כך אוסיף, כי כאשר השיב המומחה לשאלות בית המשפט באשר למשקל המדעי
30 ולחתימות הבדיקה היו דבריו כך:

31
32 "המספור הינו שרירותי, אפשר באותה מידה 1 עד 10, אבל הרעיון הוא
33 לראות אם יש דמיון או מרחק בין כל תכונות כתב. אין משקל קבוע
34 לתכונות שונות, אבל יש משקל גבוה יותר לתכונות שכונות פחות

בית משפט לענייני משפחה בטבריה

תמ"ש ~~לפני בית דין~~ נ"ח ואח'

1 מודעים לה. למשל אם יש שונות בתכונות של לחץ או זה יקבל משקל יותר
2 גבוה. אני חושב שברמת המסקנות בסופו של דבר, שני מומחים מקצועיים
3 יגיעו פחות או יותר לאותה מסקנה.
4 אני חושב שדף העבודה הוא דף שלא עומד בפני עצמו, הוא סובייקטיבי
5 במובן הזה שהוא מתחבר לסקאלה שבה אני רואה את כתבי היד. אם אני
6 אשב עם מומחה ראוי ונעבור תכונת כתב, נגיע לאותן מסקנות.
7 ש: אם המומחה ייקח את דף העבודה הזה, הוא יגיע לאותה מסקנה.
8 ת: אם אני אסביר לו את הרציונל.
9 ש: בלי להסביר רציונל.

10 ת: זה לא מדעי המדינה. אנו בודקים עשרות תכונות כתב, וכולנו בודקים
11 את אותם תכונות כתב, וזה לא סביר שמומחה אחד יגיד שחור וחשני לבן,
12 יכול להיות שאחד יאמר אפור. אם מומחה יעבור ויראה כמה הרבה שונות
13 יש, כל מקום שיש מרחב בין האיקס לעיגול, וכמה זהויות יש, הוא יגיע
14 מסקנה שמכונות יותר לזיוף, אני לא יודע אם הוא יאמר את זה באותם
15 מילה. (עמ' 41 - 42 לפרוטוקול).

16
17 91. השונות שמצא המומחה בחתימת ידו של המנוח הייתה בתכונות כה רבות, עד כי הוא היה
18 משוכנע לחלוטין, כי אין מדובר בחתימת המנוח.

19
20 92. על דברים אלה יש להוסיף, כי מעבר לחוות דעת המומחה ביחס לחתימת המנוח על כתב
21 המנוי של האח "כבן ממשיך", התגלה במהלך בירור התביעה, כי כתב המנוי המצוי בידי
22 הסוכנות חתום אך ורק בידי האב המנוח, בעוד שכתב המנוי שצורף לכתבי הטענות של האח
23 נושא גם את חתימת האם המנוחה (ההעתק שבידי האח אינו זהה לזה שמצוי בידי
24 הסוכנות).

25
26 93. לפיכך, ביום 20/9/11 ולאחר הגשת סיכומי הצדדים, ראה בית המשפט לנכון להורות
27 למומחה להשלים חוות דעתו בסוגיות אלו:

- 28 א. האם האח הוא זה שזייף את חתימת המנוח?
- 29 ב. האם חתימת אמם המנוחה של בעלי הדין כפי שהופיעה על עותק כתב המנוי שצורף
- 30 לכתב התביעה המתוקן היא חתימתה האותנטית ואם לאו, האם האח זייפה?
- 31 ג. האם חתימת האב המנוח המופיעה על דף "רישום זיהוי מצהיר" מיום ~~לפני~~
- 32 מזויפת ואם כן האם האח זייף אותה?
- 33 ד. האם חתימת מר ~~לפני~~ על גבי כתב המנוי של האח "כבן ממשיך" הינה
- 34 חתימתו האותנטית.
- 35
- 36

בית משפט לענייני משפחה בטבריה

תמ"ש 20198-10-09 ה'רס"ח נ' יגור ואח'

- 1 96.2. ראינו, כי כתב המנוי הינו למעשה מסמך הנחתם במעמד רכוז קליטה של הסוכנות. ברם
2 בהקשר זה, חוות דעתו המשלימה של המומחה קובעת, כי קיימת וודאות מוחלטת שמר
3 רכוז הסוכנות אכן חתום על כתב המנוי. זו גם טענת הסוכנות בסעיף 6
4 לסיכומיה.
- 5
6 96.3. אף אחד מבעלי הדין לא ביקש להעיד את מר [REDACTED] (ולא ברור אם הדבר כלל אפשרי)
7 והדבר הקשה על בית המשפט להגיע לממצא בהקשר חתימת המנוח.
8
- 9 96.4. מכל מקום, מדובר בנושא תפקיד של הסוכנות ללא אינטרס ומעמד בתובענה וככל שהוא
10 חתם על כתב המנוי כעד לחתימת המנוח, הדבר מחזק דווקא הטענה של האח, כי אכן
11 המנוח הוא זה שחתם על כתב המנוי והרי יש עד אובייקטיבי לחתימת המנוח.
12
- 13 96.5. לכך מצטרפת קביעת המומחה, בדבר היעדר ממצאים מובהקים לפיהם הנתבע הוא זה
14 שזייף את חתימת המנוח על כתב המנוי. נזכיר כי בתביעה נטען שהאח זייף את חתימת האב
15 והנה כעת יש בפנינו חוות דעת מומחה שאינה יכולה לאשש טענה זו של האחיות. נזכיר עוד,
16 כי זו האחרונה לא טענה למעורבות של מישור קונקרטי אחר מטעם האח בזיוף חתימת
17 האב המנוח.
- 18
19 96.6. לפיכך ואם היה אמור בית המשפט לסמוך פסק הדין אך ורק על יסוד קביעת המומחה כי
20 חתימת המנוח אינה חתימתו, היה נזהר מאוד מלעשות כן.
21
- 22 96.7. ברם מעבר לכל אלה, נקבע בחוות דעת המומחה שקיימת וודאות מוחלטת בכך שחתימתה
23 של האם הוספה באמצעות צילום/העתקה על גבי כתב המנוי. קביעה זו מחזקת משמעותית
24 את טענות הזיוף של האחיות מחד גיסא ואת טענותיה, כי כתב המנוי פגום, מאידך גיסא
25 (באשר אין הוא כולל את חתימת האם המנוחה).
26
- 27 96.8. נכון שהוצגו בפני בית המשפט סדרה של מסמכים נוספים המעידים לכאורה על כך שהאח
28 מונה כ"בן ממשיך" ושאינו סייע לו בכך, אך **ממסמכים אלה לא ניתן ללמוד דבר על**
29 **ידיעתה של האם ועל הסכמתה למינוי האח "בן ממשיך"**. גם במסמכים אלה נפקדת
30 האם והם אף לא ממוענים אליה.
31
- 32 באשר כל האמור לעיל, אמנם לא שוכנעתי מעבר למאזן הסתברויות, כי אכן זויפה חתימת
33 המנוח על גבי כתב המנוי של האח "בן ממשיך". עם זאת שוכנעתי, מעל לכל ספק, כי כתב
34 המנוי המקורי לא כולל את חתימת אמה המנוחה של בעלי הדין וחתימה זו זויפה באמצעות
35 צילום והעתקה/הדבקה ("פוטומונטאז'").

בית משפט לענייני משפחה בטבריה

תמ"ש - - - - - נ' ואח'

- 1 **יג. האם מינוי האח "בן ממשיך" הינו תקין ללא חתימת האם?**
- 2
- 3 98. המנוי שהומצא לסוכנות חתום בידי אביהם המנוח של הצדדים בלבד ולא על ידי האם.
- 4
- 5 99. אבאחיר, כי בית המשפט מתעלם לחלוטין מהעתק כתב המנוי שצורף לכתב התביעה ועליו
- 6 מופיעה חתימת האם, הואיל ונקבע על ידי המומחה להשוואת כתבי יד, כי מדובר בזיוף
- 7 חתימתה בכך שהיא צולמה ו"הודבקה" על כתב המנוי בשיטת "פוטומונטאז'". לפיכך כתב
- 8 המנוי העומד לדיון הינו זה שחתום בידי האב המנוח ללא שמתנוססת עליו חתימת האם.
- 9 זהו גם כתב המנוי שהועבר במקור לסוכנות.
- 10
- 11 100. כמו-כן, אני דוחה טענת האח, כי לא הייתה נדרשת חתימת האם על כתב המנוי בשל
- 12 העובדה שהיא הלכה לעולמה לפני פטירת האב. שאלת מועדים אלו כלל אינה רלבנטית.
- 13 השאלה הרלבנטית היחידה היא מה דרש הדין בעת עריכת וחתימת כתב המנוי ולא המצב
- 14 העובדתי כיום.
- 15
- 16 101. ב"כ האח טוען, כי הייתה פרקטיקה נהוגה בשעתו, לפיה רק בן הזוג היה חותם על מינוי של
- 17 "בן ממשיך" וכי נציגת המינהל אישרה זאת בעדותה.
- 18
- 19 102. אכן במסגרת עדותה הסבירה נציגת המינהל, כי היא מכירה מקרים בהם רק אחד מבני הזוג
- 20 חתום על טופס הצהרה ומינוי "בן ממשיך", אך אם מגיע למנהל טופס חתום בידי הורה
- 21 אחד בלבד, מחזיר המנהל את הטופס ודורש חתימת שני ההורים ואם הם לא בחיים, דורש
- 22 המינהל פסק דין הצהרתי (עמ' 15, שורות 22-30 לפרוטוקול). דברים אלה סותרים גישת
- 23 הנתבע.
- 24
- 25 103. האם הייתה בעלת זכויות שוות לאב ובמועד עריכת וחתימת כתב המנוי הוחלה במשפטנו
- 26 חזקת השיתוף בנכסים.
- 27
- 28 104. במקרים דומים בפסיקה, ביטלו בתי המשפט מינוי "בן ממשיך" מקום שלא הייתה חתימת
- 29 האם.
- 30
- 31 105. כך בתמ"ש (ת"א) 71010/97 צרור שמחה נ' שמעון צרור (21/8/2002) קבעה כבש השופטת צ.
- 32 צפת כי אין תוקף למינוי "בן ממשיך" שנחתם על ידי אחד ההורים בלבד, אפילו כאשר נטען
- 33 כי הוא חתם בשם שניהם. כבי' השופטת צפת אף דחתה טענת הסוכנות באותו מקרה, כי היה
- 34 נהוג לפיו האיש היה חתום גם בשם האשה. היא קבעה, כי גם אם היה נוהג קולקטיבי,

בית משפט לענייני משפחה בטבריה

תמ"ש **[REDACTED]** ואח'

הייתה חובה להוכיחו ביחס לכל זוג ספציפי אך גם בכך אין לרפא הפגם שבהיעדר חתימת בת הזוג.
כבי' השופטת צפת חזרה על פסיקתה זו בתמ"ש (ת"א) 18470/97 גולדברג נ' גולדברג, (2003).

106. פסיקות אלה אושרו בבית המשפט המחוזי ובבית המשפט העליון (בע"מ 6234/06 פלוני נ' פלונית, (12/09/2006); ע"מ (ת"א) 1133/02 (15/6/2006)).

107. מכל מקום בענייננו לא הוכח נוהג שכזה על ידי האח ולא הובאה כל ראיה, כי האם כלל הייתה מודעת למיגונו של האח "כבן ממשיך" במשק ולא כל שכן, כי הסכימה לכך.

108. האח בשל מלהביא ולו עדות אחת שיכולה להעיד על כך שהאם הייתה נוכחת באסיפה הכללית של האגודה בה אושרה חברותו או מועמדותו "כבן ממשיך". דווקא עדותו של הנתבע בהקשר זה מחזקת הדעה כי האם כלל לא הוזמנה לאותו אסיפה.

109. כאמור, גם העד לחתימת האב, מר **[REDACTED]** לא זומן להעיד.

110. זאת ועוד, מעדות האח עצמו לא עלה כי הייתה מודעות של האם המנוחה לכך שהוא מונה כבן ממשיך והוא נהג לציין רק את מודעות ומעורבות אביו ולא הזכיר את אמו:

"ש. האם היו שיחות בין ההורים לביןך לפיהם לאחר שיבה טובה המשק

יתחלק בין שניכם.

ת. לא, אבי לא התערב במכסה של הביצים או במטע. הוא ידע שאהיה בן

ממשיך.

ש. הוא אמר לך שאתה בן ממשיך.

ת. כן.

ש. מתי.

ת. עוד כשהיה במיטבו. לפני 30 שנה. כי ועד המושב הזמין אותו לשיבת

ועד כדי לאפשר ולראות אם הוא מוכן בפני הועדה והוא אמר שכן" (ראה

עמ' 33 שורה 29-23 לפרוט').

מטעם זה פני הדברים אני קובע כי כתב המנוי של האח "כבן ממשיך" הינו פגום באופן מהותי בשעה שהאם לא חתומה עליו ואני נעתר לתביעה.

בית משפט לענייני משפחה בטבריה

תמ"ש - 3422-08 נ' ואח'

1 **יד. הנפקות לאי מגורי האח בנחלה וכן לעובדה כי המינוי איננו הושלם במינהל:**

2 112. סבורני, כי נוכח מסקנתי בפרק דלעיל בחינת סוגיות אלו מתייגרת ברובה. חרף זאת יאמר
3 בקצרה, כי היו מקרים בהם חרף אי אישור המנהל אושר הבן ממשיך. בבע"מ 8292/08 פלוני
4 נ' פלוני, (16/02/2009), נדונה סוגייה זוהי של אישור "בן ממשיך" על ידי האגודה והסוכנות
5 ללא שהרישום נעשה במינהל. בית המשפט המחוזי קבע, כי לא ניתן לבטל המינוי ובית
6 המשפט העליון אישר קביעה זו באומרו:

7 "ישתי הערכאות דלמטה קבעו ממצא עובדתי לפיו המבקש ורעייתו
8 המנוחה מינו את המשיב להיות בן ממשיך וכי הסוכנות והמושב אישרו
9 מינוי זה. בית המשפט המחוזי יישם חלכות שנקבעו על-ידי בית משפט זה
10 לפיהן לאחר אישורים אלו מטעם צדדים שלישיים מושלמת המתנה
11 שניתנה לבן ואין ההורים יכולים לחזור בהם ממתנה זו. בית המשפט
12 קבע כי באותה העת לא היה נדרש אישור מנהל מקרקעי ישראל. לפיכך
13 הגיע בית המשפט לתוצאה שיש להצהיר על המשיב כבן ממשיך. מכאן
14 כי מסקנתו של בית המשפט המחוזי התבססה הן על קביעת ממצאים
15 עובדתיים והן על יישום החלכות הנוגעות בעניין. עניינים אלו אינם
16 מצדיקים מתן רשות ערעור בגלגול שלישי"

17 113. בענייננו, במועד בו מונה כביכול [redacted] על ידי האח, הוראת אגף 55 לא הייתה בתוקפה ולא
18 הייתה נהוגה על ידי הסוכנות עצמה כל פרקטיקה של העברת טפסי הצהרת "בן ממשיך"
19 למנהל. ככל שהדבר נעשה, זה היה באקראי, ללא שיטתיות ואו פרקטיקה קבועה ומשכך,
20 יתכן כי במידה ודבר המינוי לא היה נעשה בתרמית ויהיה כולל חתימה אותנטית של האם
21 המנוחה, המינוי היה מאושר חרף אי השלמתו ברישום במינהל.

22 114. כמו כן, סבורני כי אין נפקות לכך שהאח איננו מתגורר בנחלה בכל הנוגע למינויו "כבן
23 ממשיך". "הבן הממשיך" אינו חייב להתגורר בנחלת ההורים קודם פטירתם כדי שהמינוי
24 יהיה בתוקף. בבית משפט זה נשמעו עדויות רבות של נציגי מינהל וסוכנות מהם עולה, כי אף
25 בן שהיה תושב חוץ עד לפטירת ההורים יכול להתמנות "כבן ממשיך" ואין בכך כל פגם.

26 115. אם יש נפקות היא לעניין היעדר הסתמכותו של הנתבע על המינוי. הרי גם בחלוף שנים לאחר
27 פטירת שני הוריו לא עבר האח להתגורר במשק ולא מימש את מינויו "כבן ממשיך". לפיכך
28 עסקינן במצב בו הסתמכותו על המינוי הינה מינימליסטית ביותר.

29

30

בית משפט לענייני משפחה בטבריה

תמ"ש [REDACTED] ואח'

טו. האם זכאית התובעת למחצית שווי מכסת הביצים ומחצית הכנסות שהופקו

ממנה בעבר?

116. האח הפעיל הלכה למעשה את המשק של הוריו המנוחים גם כשהיו בחיים והיה אמון על שיווק הביצים. האחיות לא חלקה על כך בתצהירה ולמעשה לא כללה כל טענה בתצהירה לעניין מכסת הביצים.

117. ברם השאלה המרכזית היא, האם וכיצד הועברה מכסת הביצים על שם האח [REDACTED] לאחר פטירת אביו המנוח (וכיצד מועברת מכסת ביצים לאחר פטירת בעליה ככלל). שאלה זו הופכת מרכזית הואיל ועבירותה של מכסת ביצים מותנית בהסכמת מועצת הלול ועל פי חוק המועצה לענף הלול וההסדרים המנהליים שמכוחו (ראה גם ת"א (מח-ת"א) 1528/00 בני שמואל ואח' נ' מועצת הלול (14/4/2003)).

118. בהקשר זה קובעים הנהלים הפנימיים של מועצת הלול שהותקנו מכוח הוראת סעיף 34(א) לחוק המועצה לענף הלול (ייצור ושיווק), תשכ"ד – 1963 (להלן: "הנהלים"), כי במקרה בו נפטר בעל המכסה תפעל המועצה לפי אחת מהחלופות הבאות:

א. להעביר המכסה ליורש על פי צוואה או צו לקיום צוואה, בתנאי שאותו יורש ממשיך להפעיל את המשק החקלאי של המנוח.

ב. להעביר המכסה "לבן ממשיד" כהגדרתו בתקנות האגודות השיתופיות (חברות) תשל"ג – 1973.

119. בהתאם לנהליה הפנימיים של מועצת הלול היא העבירה את מכסתו האישית של האב המנוח לבנו (הנתבע) מכוח היותו "בן ממשיד" (סעיף 5 לכתב ההגנה של מועצת הלול). עם זאת היא הודיעה, כי תכבד כל החלטה של בית המשפט אשר יקבע מי בעל המכסה. ברור לאור הוראות החוק, כי גם אלמלא היה האח "בן ממשיד" ובהיותו הבן והיורש היחידי המסוגל לקיים את המשק, הייתה מועברת אליו המכסה (מבלי שיידרש לפצות את אחותו) ובהקשר זה הייתה חלה החלופה הראשונה שבנהלים.

120. התוצאה האופרטיבית של פסק דיני זה היא כאמור, כי המשק יעבור לאח, אך לא מכוח היותו "בן ממשיד", אלא בהתאם לחוזה התלת צדדי והוראות סעיף 114 לחוק הירושה (שגם הן קובעות כי המשק יעבור ליורש המסוגל להפעיל את המשק), כאשר עליו לפצות את אחותו.

121. מכך מובלעת קביעתי, כי הנתבע 1 הוא האח והיורש המסוגל להפעיל את המשק. אם זוהי קביעתי, מה לי עם עברה מכסת הביצים על שם האח מכוח חלופה (א) או חלופה (ב) שבנהלי המועצה לענף הלול? כך או אחרת, המכסה אמורה הייתה מועברת על שמו.

בית משפט לענייני משפחה בטבריה

תמ"ש ~~ל~~ נ' ~~ל~~ ואח'

122. הוא הדין ביחס לתמורה שקיבל האח מהיותו בעלי המכסה עד הלום ואף ביתר שאת, שעה שבהקשר זה של עתירת האחות ישנו שיהוי רב.

123. בהקשר זה אין חולק, כי האח הוא זה שהפעיל ומפעיל באופן בלעדי את מכסת הביצים (אף כאשר המנוח היה בחיים והמכסה הייתה רשומה לכאורה על שמו) ועל - כן איני סבור שיש לחייבו להשיב מחצית הכספים שהפיק מהמכסה בעבר להבדיל משווי ניוד המכסה לצרכי העברתה לצד ג'.

126. מקבץ העדים אשר העידו בפניי חיזקו גרסת האח לפיה ~~ל~~ ידעה, כי מכסת הביצים שייכת לו בלבד וכי הוא זה אשר טיפל בלול משך השנים:

127. בתצהיר עדות ראשית ציינה האחות בסעיף 25, כי אחיה הוא זה אשר נהנה משך שנים מהסובסידיה של מועצת הלול. בעדותה ציינה האחות:

"ש: כלומר, ~~ל~~ היה במשק.

ת: אני תמכתי בהורים בחגים ושבטות, הם היו אצלי ולא אצלו.

ש: מבחינת הדאגה והתעסקות במכסה זה היה משה.

ת: כן, הוא נהנה מזה.

ש: האם זה נכון שהוא טיפל בעופות והמכסה לפני שההורים נפטרו.

ת: הוא היה שם, הוא נהנה מהכסף. הוא לקח את זה לעצמו לכיס שלו.

"נראה עמ' 17 שורה 25-30 לפרוט".

ובחמשך:

"ש: מי משלם עבור תרופות לעופות ותערוכות.

ת: הוא, כי הוא נהנה זו הכנסה מהלול". (ראה עמ' 19 שורה 22-23).

ובחמשך עדותה:

ש: אמרנו ~~ל~~ נהנה מן המכסה ומקבל את הכסף.

ת: כן.

ש: הוא נהנה מן המכסה ומקבל את הכסף אבל גם עובד שם.

ת: כן. (ראה עמ' 20 שורה 11-14 לפרוט).

128. גרסת האחות, כי האח היה הרוח החיה בהפעלת הלול במשך כשלושה עשורים - מחזקת למעשה גרסת האח, לפיה נטל על עצמו את העבודה היום-יומית בלול מתוך ראייתו, כי הוא שייך לו (גם אם המכסה לא הועברה לו לפי נהלי מועצת הלול).

129. ~~ל~~ עדותו של האח בהקשר זה:

"ש: אבי היה מסתיר ממני 5,6 קרטונים עד שגיליתי שחסר לי ביצים במקרה הלכתי לחדר בטחון ומצאתי שם קרטונים, שאלתי מה זה הוא

בית משפט לענייני משפחה בטבריה

תמ"ש 2670/03 מ.י. נ' [REDACTED] ואח'

1 אמר שזה בשביל [REDACTED]. היא היתה מגיעה בשבתות והיתה לוקחת בלי
2 רשותי. עד שהתעצבנתי ואמרתי שלא תיקח מהלול יותר, נעלתי את הלול
3 כדי שלא תהיה לה גישה."
4 (ראה עמ' 32 שורה 17-19 לפרוט')
5

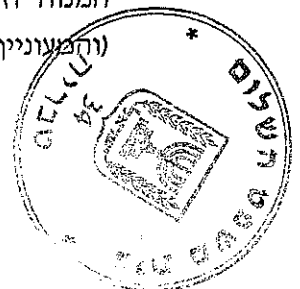
6 130. עדותו של האח מתיישבת היטב עם עדות המטפלת של אביהם המנוח, הגב' [REDACTED] אשר
7 העידה בהקשר זה דברים דומים לאלו שגרס האח:
8

9 ש: ידוע לך מה שאמר לך [REDACTED] שהוא מפחד [REDACTED].
10 ת: כן. הייתה מתקשרת אליו והייתה אומרת לו לאסוף ביצים
11 לשבת, הוא היה אומר לי שתראי מה [REDACTED] עושה לי ושהוא מפחד
12 יראה את כל הביצים שהוא אוסף לה, והאבא היה במצב לא נעים.
13 אני במטפלת לא יכולה לייצג לו שום דבר, זה לא נעים. גם לא רציתי
14 לשמוע את זה כשהוא היה מספר לי שהוא צריך לקחת בסתר את הביצים
15 תיקח בשבת 20 קרטון ביצים. הוא תמיד פחד [REDACTED] לא יגלה
16 את זה ומצד שני [REDACTED] הייתה אומרת לו "אתה לא תפחד" ושהוא
17 יאסוף לה. הייתי שומעת את השיחות האלה ואמרתי שאני לא מתערבת."
18 (ראה עמ' 45 שורות 29-32 וכר עמ' 46 שורה 1-2)

19 131. מהדברים האמורים המסקנה המתבקשת היתה, כי היה ידוע לכל ובכלל זה [REDACTED], כי
20 האח מפעיל המכסה בפועל. חרף כך היא לא עשתה דבר בהקשר זה משך עשרות שנים.

21 132. בהקשר זה של עתירת ציפורה להחזר כספים שהפיק אחיה מהמכסה, יש לשיהוי מטעמה
22 נפקות רבה. מאז עזיבתה של האחות את בית החורים, בוודאי מאז פטירתם האח הוא זה
23 שטיפל בלול באופן בלעדי. בכל הזמנים הללו לא פנתה האחות לקבל סעד כלשהו. דומה, כי
24 בהקשר זה, בית המשפט אינו יכול ליתן יד למי ששקט על שמריו שנים כה רבות ומתעורר
25 כעבור תקופה ארוכה בדרישה לפיצוי מאחיו שהסתמך על היעדר פעולת אחותו בהקשר זה
26 ושינה מצבו לרעה. על כן מושתקת האחות מלתבוע פיצוי בגין העבר (ראה מקרה דומה
27 וקביעות דומות בתמ"ש (חיפה) 2670/03 מ.י. נ' מ.ז. (24/11/2005)).
28

29 133. במצב דברים זה, סבור אני, כי גם בקבלת העתירה המרכזית במלואה, בעניין ביטול מינוי
30 "בן ממשיך" אין כדי לפגוע בזכותו של האח להמשיך ולהחזיק במכסת הביצים של אביו
31 המנוח וזאת מכוח החלופה הראשונה של הנהלים ובהיותו היורש היחידי המסוגל
32 (והמעוניין) להפעיל את המשק החקלאי.
33

בית משפט לענייני משפחה בטבריה

תמ"ש 3-2-2012-1000 נ"י ואח'

טו. סיכום ותוצאה:

134. לאור הכרעותיי וקביעותיי דלעיל אני מורה כדלהלן:

א. אני מצהיר בזאת על בטלות מינויו של האח מר [REDACTED].

ב. בהתאם להוראות החוזה התלת צדדי והוראות סעיף 114 לחוק הירושה, התשכ"ה - 1965 שאומצו לחוזה זה, אני קובע, כי הנתבע 1 יהא רשאי לקבל הזכויות במשק בכפוף לפיצוי הולם של התובעת בגין מחצית שווי המשק במידה ושווי המשק עולה על המגיע לה מעזבון אביה המנוח.

ג. קביעת הפיצוי תיעשה בהסכמה בין ב"כ הצדדים בתוך 60 יום מהיום ובהיעדר הסכמה רשאי כל צד להגיש תובענה מתאימה.

ד. מכסת הביצים תישאר על שם הנתבע 1 והוא אינו חייב בפיצוי האחות.

ה. אני מחייב את [REDACTED] לשלם [REDACTED] הוצאות משפט ושכר טרחת עורך דין בסך 20,000 ₪.

המזכירות תמציא עותק פסק דין זה לב"כ הצדדים.
ניתן לפרסום ללא פרטים מזהים של הצדדים.

ניתן היום, א' באייר התשע"ב, 23 באפריל 2012, בלשכתי, בהיעדר הצדדים.

23-4-12